

SKOLHUNDAR

Hur mår hundarna som arbetar med människor?

Varje dag sätter sociala tjänstehundar guldkant på vardagen för alla som möter dem, inom vård, skola och omsorg. Men hur mår egentligen de hundar som arbetar med människor? Och kan vi ta reda på mer om det, på ett bättre sätt än vi gör i dag? Det ville de två forskarna Helena Pedersen och Kerstin Malm ta reda på i sin studie "Metodutveckling för studier av hundunderstödda pedagogiska aktiviteter med barn". Forskningen har genomförts med stöd från Agria och SKK Forskningsfond.

Helena Pedersen arbetar som docent och lektor i pedagogiskt arbete vid Göteborgs universitet. Hon forskar bland annat på relationen mellan djur och människa, och har skrivit två böcker om människa-djurrelationer i utbildnings-systemet.

Kerstin Malm är filosofie doktor i etologi, föreläsare och författare, och har många års erfarenhet av att studera både hundars och människors beteenden.

De båda forskarnas gemensamma kunskaper spänner alltså över ett brett område, och det

var också därför de fick idén att göra ett projekt tillsammans.

– Kerstin har under många år arbetat med hundetologi, medan jag har erfarenhet av att forska tvärvetenskapligt på bland annat relationen människa och djur. Och just den kombinationen passar väldigt bra för det här, konstaterar Helena Pedersen.

Och Agria och SKK Forskningsfond tyckte detsamma – så för två år sedan fick de båda forskarna medel från fonden, för att genomföra

"Metodutveckling för studier av hundunderstödda pedagogiska aktiviteter med barn".

Gränser luckras upp

Förr fanns det en skarp gräns mellan samhällsvetenskaplig forskning och etologi – antropologer tittade på människor och etologer studerade djur.

Men numera har gränsen börjat luckras upp, och därmed behövs det också nya metoder, som både kan beskriva relationen människa och djur och hur djuren mår i olika miljöer.

Kanske blivande läshundar?
Australian shepherd. Foto Tina Johansson.

– I dag finns det en hel del forskning om fördelarna för barn att ha en så kallad skolhund närvarande i pedagogiska sammanhang – men vi vet betydligt mindre om hur hunden påverkas av situationen, säger Helena Pedersen.

Och att exempelvis studera en skolhunds arbete enbart ur ett etologiskt perspektiv – det räcker helt enkelt inte, konstaterar Kerstin Malm:

– Hunden är ju inte en isolerad företeelse när den befinner sig i skolan, utan man måste också ta hänsyn till den sociala dynamiken och till interaktionen mellan hund och människa. Och det är där de samhällsvetenskapliga metoderna kommer in.

I studien följde Helena Pedersen och Kerstin Malm under ett års tid en grupp skolhundar och deras förare, som alla gick den då nya YH-utbildningen till skolhundspedagog.

Man valde också att utgå från fyra olika forskningsmetoder: två från etologin och två från samhällsvetenskaplig forskning.

Metoderna från etologins område var dels etogram, dels Qualitative Behaviour Assessment – som förkortas QBA.

Att göra ett etogram går till så att man utgår från beteenden som tidigare har registrerats för arten och anpassar vilka beteenden man vill titta på utifrån situationen. Därefter iakttar forskaren djuret under en viss förutbestämd tid och antalet gånger djuret utför beteendet förs in som streck i en tabell.

Metoden har dock sina begränsningar. En är att den visserligen berättar *att* djuret gör något – men inte *hur* eller *varför*. Det kan istället delvis mätas bättre med metoden Qualitative Behaviour Assessment – som förkortas QBA.

När etologen använder QBA försöker hen att bedöma själva känslan – det vill säga hur djuret gör upplever sin situation.

I ett etogram blir det registreringar av till exempel "gäspar", "viftar på svansen" och "söker ögonkontakt" – medan i QBA gör man varannan minut en bedömning av graden av olika känslotillstånd som hunden visar, t ex "nervös", "nyfiken" och "tillfreds".

När det gäller samhällsvetenskapliga metoder, användes framförallt etnografiska fältstudier. Det vill säga: forskaren observerar människor i deras miljö, gör anteckningar och försöker skapa sig en bild av sammanhanget. Dock använde de inte metoden på det traditionella sättet, berättar Helena Pedersen:

– Vi använde etnografin för att framför allt observera hundarna, och deras samspel med människor i skolmiljön. Eftersom det här är en förberedande pilotstudie är det viktigt med bredd i materialet. Därför har vi inte följt någon av pedagogerna under en längre tid, utan istället gjort ett antal nerslag på olika skolor.

Eleverna som deltog i studien kom från olika delar av landet. De var mellan 7 och 17 år, och gick både i vanlig klass och i särskolan. Ibland var det en elev som deltog – ibland en hel grupp. Vissa av barnen – men inte alla – hade någon sorts svårigheter eller en funktionsvariation, och hunden räknades då som en specialpedagogisk insats.

Studierna gjordes både inom- och utomhus, och ibland också via zoom. Detta på grund av pandemin – ibland var det helt enkelt inte möjligt att få besöka vissa skolor.

Hur det går till

Ett typiskt besök på en skola, kunde exempelvis handla om att sitta med när en eller flera elever läste högt för en läshund. Under tiden som läsningen pågick, studerade Helena Pedersen samspelet mellan eleverna och hunden och vad som hände i miljön runt omkring, medan Kerstin Malm koncentrerade sig på hundens beteende.

Vid förutbestämda tidpunkter antecknade båda sina respektive iakttagelser. När de efteråt jämförde vad de skrivit, kunde de tydligt se hur det som hände i miljön runt omkring, avspeglade sig i hundens reaktioner och vilka känslouttryck den visade.

Besöken följdes sedan upp med ytterligare en samhällsvetenskaplig metod – nämligen intervjuer med pedagogerna och hundförarna. Detta för att fördjupa förståelsen för de fakta som fanns registrerade.

– Intervjuerna gav oss möjlighet att ställa lite andra typer av frågor, och vi fick också med hundförarnas perspektiv och syn på hunden, både hemma och på arbetet, säger Helena Pedersen.

– Ja, och när pedagogerna berättade, kom det hela tiden upp saker som fick oss båda att känna att "oj, det där borde man ju titta mer på framöver", säger Kerstin Malm.

Slutsatser

Nu när materialet är sammanställt, tycks det som om Qualitative Behavior Assessment (QBA) kombinerat med fältstudier, förmodligen är det sätt som fungerar bäst för att beskriva hundens olika känslor och reaktioner. Viktigt är också att man bör vara två som arbetar tillsammans – detta för att kunna arbeta med flera metoder och inte missa något viktigt.

Vad gäller intervjuer är de visserligen ett bra komplement, men man måste alltid komma ihåg att de är subjektiva, och att det enbart är förarens upplevelse som beskrivs:

– Denne hamnar ju lite som ett filter mellan hunden och forskaren, påpekar Kerstin Malm.

Studien "Metodutveckling för studier av hundunderstödda pedagogiska aktiviteter med barn", är alltså ett första steg på vägen mot att hitta nya sätt att studera hur hundar mår när de arbetar i sociala och pedagogiska miljöer.

– Vår förhoppning är att metoden framöver ska kunna bidra till att bättre förstå hundens perspektiv och arbetssituation i skolans värld, avslutar Helena Pedersen.

FAKTARUTA:

En läshund är en hund som deltar i en aktivitet där ett eller flera barn läser högt för andra, främst för hunden som då (ofta genom pedagoger) bekräftar eleven.

Kerstin Malm är filosofie doktor i etologi, föreläsare och författare. Foto privat.

Helena Pedersen arbetar som docent och lektor i pedagogiskt arbete vid Göteborgs universitet. Foto privat.

FAKTARUTA

En social tjänstehund arbetar inom exempelvis vård, omsorg och skola. Arbetsuppgifterna kan variera, beroende på vad respektive hund är utbildad till och trivs med att göra.

OBSERVERA De hundar och personer som förekommer på bild i denna tidning är, om inget annat anges, endast avsedda att illustrera en ras eller en händelse (veterinärbesök, jakt, utställning etc) och har i övrigt inget samband med artiklarnas innehåll.